

IV

(Zawiadomienia)

ZAWIADOMIENIA INSTYTUCJI I ORGANÓW UNII EUROPEJSKIEJ

RADA

Konkluzje Rady z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie kształcenia dzieci ze środowisk migracyjnych

(2009/C 301/07)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

UWZGLĘDNIAJĄC

dyrektywę Rady 77/486/EWG w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących pochodzących z państw UE; dyrektywa ta zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia takim dzieciom bezpłatnego nauczania, w szczególności nauczania języka urzędowego lub jednego z języków urzędowych państwa przyjmującego, a także do zastosowania odpowiednich środków mających na celu wspieranie – we współpracy z państwami pochodzenia – nauczania języka ojczystego oraz szerzenia wiedzy o kulturze państwa pochodzenia ⁽¹⁾,

konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich w sprawie ustanowienia wspólnych podstawowych zasad polityki integracji imigrantów w Unii Europejskiej ⁽²⁾; jedna z tych zasad mówi, że działania w dziedzinie kształcenia mają decydujące znaczenie w przygotowywaniu imigrantów, a zwłaszcza ich potomków, do udanego i bardziej aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym,

decyzję nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiającą program działań w zakresie uczenia się przez całe życie, który przewiduje wsparcie projektów dotyczących edukacji międzykulturowej oraz integracji uczniów ze środowisk migracyjnych,

konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zgromadzonych w Radzie w sprawie skuteczności edukacji i szkoleń i równego dostępu do nich ⁽³⁾; w konkluzjach tych zachęcono państwa członkowskie do zapewnienia równego dostępu do systemów edukacji i szkoleń mających na celu zapewnienie możliwości, dostępu, traktowania i wyników niezależnych od statusu społeczno-ekonomicznego i innych czynników, które mogą prowadzić do nierówności w wykształceniu,

zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie; w zaleceniu tym zwrócono uwagę na znaczenie świadomości kulturowej oraz kompetencji społecznych i obywatelskich, a także nakazano, by udostępnić właściwą ofertę dla tych młodych ludzi, którzy z powodu trudności edukacyjnych potrzebują szczególnego wsparcia dla realizacji swojego potencjału edukacyjnego ⁽⁴⁾,

konkluzje Rady Europejskiej z dni 13–14 marca 2008 r., w których wezwano państwa członkowskie do podjęcia konkretnych działań mających na celu podniesienie poziomu wyników w nauce osób uczących się pochodzących ze środowisk migracyjnych ⁽⁵⁾,

Europejski pakt o imigracji i azylu, w którym zachęca się państwa członkowskie do wprowadzenia ambitnych polityk sprzyjających harmonijnej integracji migrantów, w tym konkretnych środków sprzyjających nauce języka ⁽⁶⁾,

konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich w sprawie polityk integracyjnych w ramach Unii Europejskiej ⁽⁷⁾, w których zaapelowano o rozwój mechanizmów szkolnictwa przystosowanych do potrzeb dzieci ze środowisk migracyjnych i mających na celu zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki,

konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie przygotowania młodzieży na wyzwania XXI wieku: program europejskiej współpracy w dziedzinie szkolnictwa ⁽⁸⁾; w konkluzjach tych zachęcono państwa członkowskie do zapewnienia dostępu do możliwości i usług edukacyjnych o wysokiej jakości, szczególnie dzieciom i młodzieży, które znajdują się w mniej korzystnej sytuacji z powodu trudności osobistych, społecznych, kulturowych lub ekonomicznych,

⁽¹⁾ Dz.U. L 199 z 6.8.1977, s. 32.

⁽²⁾ Dok. 16238/1/04 REV 1.

⁽³⁾ Dz.U. C 298 z 8.12.2006, s. 3.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 394 z 30.12.2006, s. 10.

⁽⁵⁾ Dok. 7652/08, pkt 15, s. 10.

⁽⁶⁾ Dok. 13440/08.

⁽⁷⁾ Dok. 15251/08.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 319 z 13.12.2008, s. 20.

PRZYJMUJĄC Z ZADOWOLENIEM

zieloną księgę Komisji Europejskiej zatytułowaną „Migracja i mobilność: wyzwania i szanse dla wspólnotowych systemów edukacyjnych” i powiązane z nią sprawozdanie w sprawie konsultacji przeprowadzonych w drugiej połowie 2008 roku ⁽¹⁾,

i ODNOTOWUJĄC, że

na potrzeby niniejszych konkluzji, których tematyka koncentruje się przede wszystkim na szkołach, termin „ze środowisk migracyjnych” będzie używany szczególnie do określania dzieci wszystkich osób mieszkających w jednym z państw UE, w którym się nie urodziły, bez względu na to, czy są one obywatelami państw trzecich, obywatelami innego państwa członkowskiego UE, czy też uzyskały obywatelstwo przyjmującego państwa członkowskiego,

UZNAJE, że:

- 1) Od pokoleń migracja znacznie przyczyniała się do rozwoju społeczno-gospodarczego Europy i będzie tak również w przyszłości. Obecnie, w czasach narastającej globalizacji i zmian demograficznych, pomyślna integracja migrantów w społeczeństwie nadal warunkuje konkurencyjność gospodarczą Europy oraz stabilność i spójność społeczną.
- 2) Edukacja ma do odegrania kluczową rolę nie tylko w zapewnianiu dzieciom ze środowisk migracyjnych możliwości, dzięki którym mogą w pełni wykorzystać swój potencjał, by stać się zintegrowanymi ze społeczeństwem i odnoszącymi sukcesy obywatelami, ale i w tworzeniu społeczeństwa sprawiedliwego, sprzyjającego integracji i szanującego różnorodność. Jednak wiele takich dzieci nadal osiąga gorsze wyniki w nauce, a problemy związane z dyskryminacją rasową i etniczną oraz wykluczeniem społecznym występują we wszystkich częściach Unii Europejskiej. Obecność dużej liczby uczących się osób ze środowisk migracyjnych w wielu państwach członkowskich stanowi zatem wyzwanie – a zarazem cenną szansę – dla ich systemów edukacji.
- 3) Integracja migrantów jest wspólnym zadaniem wymagającym wysiłku ze strony samych migrantów i realizowanym przez wiele różnych sektorów społecznych, nie tylko sektor edukacji. Ponadsektorowa współpraca polityczna między właściwymi departamentami rządowymi, władzami edukacyjnymi, służbami społecznymi, służbą zdrowia, urzędami mieszkaniowymi oraz służbami azylowymi i imigracyjnymi, a także dialog ze społeczeństwem obywatelskim, są niezbędne, by zapewnić odpowiednie wsparcie dzieciom ze środowisk migracyjnych i ich rodzinom.
- 4) Choć wiele dzieci ze środowisk migracyjnych osiąga sukcesy w nauce (a niektóre z nich należą wręcz do grupy najlepszych uczniów), wskaźniki krajowe oraz analizy międzynarodowe (takie jak PISA ⁽²⁾) dowodzą w sposób wyraźny i konsekwentny, że wyniki większości uczniów ze środowisk

migracyjnych są zazwyczaj wyraźnie gorsze od wyników ich rówieśników. W konsekwencji uczniowie ci częściej przedwcześnie porzucają naukę, mają niższy poziom kwalifikacji i rzadziej podejmują studia wyższe. Zaoferowanie dzieciom ze środowisk migracyjnych lepszych możliwości kształcenia się może zmniejszyć marginalizację, wykluczenie i alienację.

- 5) Szczególną troskę budzi sytuacja osób, w przypadku których język i kultura domu są odmienne od języka i kultury szkoły i które jednocześnie żyją w złych warunkach społeczno-ekonomicznych. W takich sytuacjach trudności związane z niskim statusem społeczno-ekonomicznym mogą być często pogłębiane przez czynniki takie jak bariera językowa, niskie oczekiwania, niewystarczające wsparcie ze strony rodziny i społeczności oraz brak właściwych wzorców osobowych.
- 6) Te problemy – a także brak wzajemnego oddziaływania w ramach systemów szkolnych oraz różnice jakościowe pomiędzy szkołami – mogą prowadzić do sytuacji, w której liczne grupy dzieci ze środowisk migracyjnych skupione są w tych samych szkołach osiągających słabe wyniki. Tendencje te sprawiają, że systemy szkolne w Unii Europejskiej muszą mierzyć się z poważnymi problemami, a także utrudniają wszystkim osiąganie postępów i większej spójności społecznej.
- 7) Mimo że odpowiedzialność za przygotowanie polityki edukacyjnej spoczywa niezmiennie na każdym z państw członkowskich, kwestie i problemy przedstawione w niniejszych konkluzjach stają się coraz powszechniejsze. Zatem na poziomie europejskim zdecydowanie można dalej udzielać wsparcia, prowadzić badania i współpracę w ramach odpowiednich programów wspólnotowych, takich jak program „Uczenie się przez całe życie” i Europejski Fundusz na rzecz Integracji, oraz z wykorzystaniem takich instrumentów jak otwarta metoda koordynacji; celem jest wymiana dobrych praktyk i promowanie wzajemnego poznawania polityk i środków służących rozwiązywaniu problemów edukacyjnych dzieci ze środowisk migracyjnych,

UWAŻA, że:

- 1) Edukacja ma w istotny sposób przyczynić się do zapewnienia udanej integracji migrantów w społeczeństwach europejskich. Począwszy od edukacji przedszkolnej i kształcenia na poziomie podstawowym, oraz później, na wszystkich poziomach uczenia się przez całe życie, konieczne jest stosowanie ukierunkowanych środków i bardziej elastycznego podejścia, tak by dotyczyły one również uczących się osób ze środowisk migracyjnych, niezależnie od ich wieku; celem jest zapewnienie im wsparcia i możliwości, których potrzebują po to, by stać się aktywnymi i odnoszącymi sukcesy obywatelami, i umożliwienie im pełnego rozwinięcia własnego potencjału. Środki takie należy przygotowywać w sposób skoordynowany z politykami w innych dziedzinach, które także zajmują się zaspokajaniem potrzeb dzieci ze środowisk migracyjnych i ich rodzin.

⁽¹⁾ Odpowiednio dok. 11631/08 + ADD 1 i dok. 12594/09.

⁽²⁾ Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów prowadzony przez OECD.

- 2) Systemy edukacji, w których duży nacisk kładzie się na sprawiedliwość i jakość, które realizują jasne i wspólne cele i które sprzyjają podejściu integracyjnemu na wszystkich poziomach, są prawdopodobnie najbardziej skuteczne, jeżeli chodzi o zaspokajanie konkretnych potrzeb uczniów ze środowisk migracyjnych, poprawę ich wyników w nauce, a zarazem wzmocnienie społecznych więzi tych uczniów z ich rówieśnikami.
- 3) Różnorodność kulturowa w naszych społeczeństwach powinna być traktowana jako źródło żywotności i wzbogacania. Nie osłabiając w żaden sposób uwagi, jaką w pierwszym rzędzie należy skupić na tożsamości kulturowej, podstawowych wartościach i prawach państwa przyjmującego, trwale korzyści dla wszystkich zapewni propagowanie edukacji międzykulturowej w szkołach europejskich w celu szerzenia znajomości i pogłębiania rozumienia kultur innych osób, a także budowanie wzajemnego szacunku i zwalczanie przesądów.
- 4) Metody, takie jak tworzenie lub usprawnianie mechanizmów walki z dyskryminacją, zwiększenie wzajemnego oddziaływania ścieżek edukacyjnych w ramach systemów szkolnych oraz usunięcie przeszkód w osiąganiu indywidualnych postępów w ramach systemów mogą pomóc zwalczać segregację i ułatwić uczącym się osobom ze środowisk migracyjnych uzyskiwanie lepszych wyników. Dla wszystkich uczniów objętych systemem korzystne byłoby oferowanie nauczania lepiej dostosowanego do indywidualnych potrzeb oraz indywidualnego wsparcia; doprowadzi to do pożytecznego dla wszystkich podniesienia jakości. Ulepszanie nauczania w szkołach osiągających słabe wyniki może zwiększyć szanse wszystkich uczniów, w tym migrantów.
- 5) Należy zachęcać do organizowania szkoleń specjalistycznych przygotowujących do pracy w warunkach różnorodności językowej i kulturowej oraz zachęcać do rozwoju kompetencji międzykulturowych, co ułatwi władzom szkół, pracownikom oświaty, nauczycielom i personelowi administracyjnemu dostosowywanie się do potrzeb i pełną realizację potencjału szkół lub klas, do których uczęszczają uczniowie ze środowisk migracyjnych. Powinno się rozważyć także następujące kwestie: jak zmienić metody i programy nauczania oraz materiały naukowe, by odnosiły się do wszystkich uczniów, niezależnie od ich pochodzenia; jak nadal przyciągać i zatrzymywać najlepszych nauczycieli w szkołach osiągających słabsze wyniki; jak wzmocnić autorytet nauczycieli pracujących w takich warunkach oraz jak – zgodnie z procedurami krajowymi – zwiększyć liczbę nauczycieli, którzy sami pochodzą ze środowisk migracyjnych.
- 6) Proces integracyjny można ułatwić, nawiązując partnerskie stosunki ze społecznościami lokalnymi, w tym z rodzinami uczniów ze środowisk migracyjnych i ze stowarzyszeniami migrantów; w ten sposób można przyczynić się do rozwoju szkół jako wspólnot edukacyjnych. Dzięki tworzeniu wzajemnego zrozumienia, zaufania i współpracy partnerstwa takie mogą spełniać rozmaite role, np. gwarantować pomoc w zakresie tłumaczeń ustnych, stać się pośrednikiem – a w niektórych przypadkach mediatorem – między szkołami a daną społecznością oraz tworzyć korzystne związki z rodzimą kulturą i językiem. W tym kontekście zapewnianie nauczania w języku (językach) państwa przyjmującego oraz sesje informacyjne dla rodziców dzieci ze środowisk migracyjnych mogą w dużym stopniu przyczynić się do usprawnienia komunikacji między szkołą a rodziną i w ten sposób ulepszyć warunki udanej integracji społecznej.
- 7) Doskonała znajomość języka urzędowego (lub jednego z języków urzędowych) państwa przyjmującego jest warunkiem pomyślnego ukończenia nauki i kluczowym czynnikiem społecznej i zawodowej integracji. Państwa członkowskie powinny rozważyć przygotowanie szczegółowych przepisów, które ułatwią rozwiązanie tej kwestii, np. przepisów dotyczących intensywnych kursów językowych dla nowo przybyłych uczniów ze środowisk migracyjnych, dodatkowego wsparcia dla osób doświadczających trudności oraz specjalnych kursów wyposażających wszystkich nauczycieli w umiejętność pracy z dziećmi, których język ojczysty jest inny niż język nauczania. Należy także wspierać dostosowanie programów nauczania przewidujących np. przyspieszoną naukę języka państwa przyjmującego dla uczniów, których język ojczysty jest inny.
- 8) Choć w pierwszym rzędzie należy skupić się na języku lub językach państwa przyjmującego, zachęcanie uczniów do poznawania lub utrwalania języków państw, z których pochodzą, może przynieść korzyści na wielu poziomach: pod względem społecznym – w odniesieniu do tożsamości kulturowej i wiary w swoje możliwości, pod względem zawodowym – w odniesieniu do przyszłych szans na zatrudnienie, a pod względem edukacyjnym – w odniesieniu do uczenia się w przyszłości. Możliwości poznawania języka państwa pochodzenia bywają ograniczone, można je jednak poszerzać na różne sposoby, np. zawierając dwustronne umowy z odpowiednimi państwami, rozpoczynając partnerską współpracę ze społecznościami lokalnymi lub korzystając z nowych technologii np. po to, by nawiązać kontakty internetowe lub przygotować inicjatywy *e-twinning*.
- 9) Edukacja przedszkolna nie tylko stanowi podstawy dalszego kształcenia, lecz również może odgrywać kluczową rolę w integracji dzieci ze środowisk migracyjnych, w szczególności dzięki silnemu naciskowi na naukę języków. Należy zatem dołożyć starań, by zapewnić rodzinom znajdującym się w mniej uprzywilejowanej sytuacji społecznej odpowiedni dostęp do żłobków i przedszkoli świadczących usługi wysokiej jakości.
- 10) Ukierunkowane wsparcie – takie jak zapewnienie dodatkowej kadry nauczycielskiej w szkołach na obszarach mniej uprzywilejowanych oraz nauczania lepiej dostosowanego do indywidualnych potrzeb – może zrównoważyć problemy edukacyjne oraz negatywne skutki niepełnej integracji. Powinno się także rozważyć, w jaki sposób – w porozumieniu ze stowarzyszeniami rodziców i stowarzyszeniami społecznymi – można udzielać dodatkowego wsparcia edukacyjnego, np. w formie zajęć w małych grupach i opieki dydaktycznej, poprzez informowanie zarówno uczniów, jak i rodziców o możliwościach oferowanych im przez dany system edukacji lub poprzez organizację ośrodków nauki i odrabiania zadań domowych po zajęciach szkolnych. Nowo przybyłym migrantom należy zapewniać elastyczne rozwiązania, w szczególności w zakresie nauki języków. W tym względzie konieczne jest podjęcie szybkich i ukierunkowanych działań zaraz po przybyciu migrantów do państwa przyjmującego, a także stałe prowadzenie programów wsparcia językowego,

W ZWIĄZKU Z TYM ZACHĘCA PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE, by:

1) Zastosowały odpowiednie środki na koniecznym szczeblu odpowiedzialności – lokalnym, regionalnym lub krajowym – tak by zapewnić wszystkim dzieciom sprawiedliwe i równe szanse oraz wsparcie konieczne do pełnego rozwoju własnego potencjału, niezależnie od tego, z jakich środowisk te dzieci pochodzą. W szczególności środki te mogą obejmować:

- opracowanie zintegrowanego podejścia politycznego umożliwiającego osiągnięcie tych celów,
- utworzenie lub wzmocnienie mechanizmów walki z dyskryminacją, mając na celu promowanie włączenia społecznego i aktywnego obywatelstwa,
- zwiększenie wzajemnego oddziaływania ścieżek edukacyjnych oraz usunięcie przeszkód w systemach szkolnych,
- podniesienie jakości oferowanego nauczania w szkołach i zmniejszenie różnic w tym zakresie między poszczególnymi placówkami, także poprzez starania, by przyciągnąć i zatrzymać najlepszych nauczycieli i wzmocnić ich autorytet w szkołach osiągających słabsze wyniki,
- poszerzenie dostępu do placówek przedszkolnych i opiekuńczych świadczących usługi wysokiej jakości,
- oferowanie nauczania lepiej dostosowanego do indywidualnych potrzeb oraz indywidualnego wsparcia, w szczególności dla dzieci migrantów, które osiągają słabe wyniki w nauce,
- organizowanie szkoleń specjalistycznych przygotowujących do pracy w warunkach różnorodności językowej i kulturowej oraz szkoleń dotyczących kompetencji międzykulturowych dla dyrektorów szkół, nauczycieli i personelu administracyjnego,
- przygotowanie odpowiednich strategii nauczania języka państwa przyjmującego oraz rozważenie, w jaki sposób uczniowie ze środowisk migracyjnych mogą zachować i rozwijać znajomość swojego języka ojczystego,
- dbanie o to, by programy nauczania miały wysoką jakość i były odpowiednie dla wszystkich uczniów, niezależnie od ich pochodzenia, oraz uwzględnianie potrzeb dzieci ze środowisk migracyjnych, jeżeli chodzi o metody nauczania oraz materiały naukowe,
- nawiązywanie partnerskich stosunków ze społecznościami migrantów i dołożenie starań, by usprawnić komunikację z rodzicami ze środowisk migracyjnych,
- udzielanie ukierunkowanego wsparcia uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych, pochodzących ze środowisk migracyjnych,

— gromadzenie i analizowanie danych w tej dziedzinie, mając na celu przygotowanie strategii lepszych pod względem merytorycznym,

— wymiana dobrych praktyk w tej dziedzinie w celu ulepszenia strategii i środków na odpowiednich szczeblach.

2) Wykorzystując otwartą metodę koordynacji, opracowały – w kontekście nowych strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia („ET 2020”) – metody wzajemnego poznawania najlepszych praktyk stosowanych w kształceniu osób ze środowisk migracyjnych.

3) Korzystały w sposób bardziej ukierunkowany z programu „Uczenie się przez całe życie” oraz ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i innych źródeł (takich jak Europejski Fundusz na rzecz Integracji), tak by opracowywać i wspierać projekty dotyczące edukacji międzykulturowej i kształcenia uczących się osób ze środowisk migracyjnych,

ZACHĘCA KOMISJĘ, by:

1) Ułatwiała państwom członkowskim współpracę dotyczącą kwestii omówionych w niniejszych konkluzjach i wspierała ją, m.in. opisując, wymieniając i zestawiając doświadczenia i dobre praktyki we wspomnianych wyżej obszarach, a także zapewniając skuteczne rozpowszechnienie tych doświadczeń i praktyk i wykorzystując istniejące programy wspólnotowe.

2) Rozważyła, w jaki sposób można najlepiej osiągnąć cele dyrektywy Rady 77/486/EWG w kontekście migracji, której charakter znacznie się zmienił od czasu przyjęcia tej dyrektywy.

3) Korzystając z istniejących danych i wskaźników, monitorowała różnice w postępach, jakie osiągają uczniowie urodzeni w danym państwie i uczniowie pochodzący ze środowisk migracyjnych.

4) Blisko współpracowała z innymi organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się kwestiami dotyczącymi edukacji i migracji, takimi jak Rada Europy, UNESCO i OECD (1).

5) Zagwarantowała, że kwestie związane z migracją będą odpowiednio uwzględniane w programie „Uczenie się przez całe życie” i innych odpowiednich programach wspólnotowych, w planie działania na rzecz kształcenia dorosłych oraz w procesie kopenhaskim, a także w ramach innych inicjatyw w dziedzinie kształcenia i szkolenia, w tym inicjatyw dotyczących szkolnictwa wyższego.

6) Dopilnowała, by kwestie związane z kształceniem dzieci ze środowisk migracyjnych odpowiednio uwzględniano w procesach zabezpieczenia społecznego i włączania społecznego.

(1) Należy zapewnić wszystkim państwom członkowskim prawo do uczestnictwa w takich pracach.